

SXEDIO.GS7

21.11.1955: Ο ΧΑΡΤΙΓΚ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΣΤΟ ΜΑΚΑΡΙΟ ΣΕ ΝΕΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΤΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ, ΩΣΤΟΣΟ ΕΞΑΡΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΤΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ ΕΝΩ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΑΥΤΟΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΓΙΑ ΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ. Ο ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΔΙΑΔΕΧΕΤΑΙ ΤΟΝ ΠΑΠΑΓΟ ΚΑΙ ΥΠΟΣΧΕΤΑΙ ΑΠΟΛΥΤΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

Η διακοπή των συνομιλιών του Μακαρίου με τον Χάρτιγκ έδωσε στο Μακάριο την ευκαιρία να προετοιμασθεί για την Αθήνα για συνομιλίες με το νέο πρωθυπουργό της Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή προς καθορισμό κοινής γραμμής. Ηδη ο Πρωθυπουργός Στρατάρχης Παπάγος είχε πεθάνει στις 4 Οκτωβρίου και ο Καραμανλής που τον διαδέχθηκε (6.10) είχε υποσχεθεί στενή συμπαράσταση και απόλυτη υποστήριξη στον αγώνα των Κυπρίων.

Την ίδια περίοδο πήγε και ο Χάρτιγκ στο Λονδίνο για διαβουλεύσεις και νέες οδηγίες.

Γυρίζοντας ο Χάρτιγκ υποσχέθηκε πάλι ότι θα εργαζόταν για την οικονομική άνοδο της Κύπρου και ότι η αγγλική Κυβέρνηση θα διέθετε 38 εκατομμύρια λίρες για τον σκοπό αυτό. Στο χαρτοφύλακά του είχε και άλλες υποσχέσεις, τις οποίες υπέβαλλε στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο σε συνάντηση τους που έγινε στις 21 Νοεμβρίου, έπειτα από μεσολαβητική προσπάθεια του Βρετανού εργατικού βουλευτή Νόελ Μπαίικερ που παρακλήθηκε προς τούτο από την Εθναρχία.

Η συνάντηση που ήταν η πρώτη του νέου γύρου συνομιλιών έγινε στο σπίτι του Νίκου Κρανδιώτη, συμβούλου του Μακαρίου και Γραμματέα της Εθναρχίας και είχε κρατηθεί μυστική για λόγους ασφαλείας.

Ο Χάρτιγκ πήγε στη συνάντηση δέκα λεπτά προηγουμένως και ακολούθησε ο Μακάριος σε πέντε λεπτά και σύμφωνα με τον Κρανιδιώτη (Νίκου Κρανιδιώτη Δύκολα Χρόνια, Κύπρος 1950-60) ο Χάρτιγκ έβγαλε με το αριστερό του χέρι από μέσα από την

τσέπη του ένα φάκελο, και τον έδωσε στον Αρχιεπίσκοπο λέγοντας του με μεγάλη σοβαρότητα:

"Μακαριώττε, έχω καλά νέα για σας".

Ο Αρχιεπίσκοπος ο ξεδίπλωσε το έγγραφο, το διάβασε και χωρίς να εκφράσει καμμία άποψη το έδωσε στο Νίκο Κρανιδιώτη που άρχισε να το διαβάζει.

Ανεφερε στο έγγραφο του ο Χάρτιγκ που το είχε χαρακτηρίσει "καλά νέα" (Νίκου Κρανιδιώτη Δύσκολα Χρόνια, Κύπρος 1950-60 σελ.133):

" Η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας μετέχει στις αρχές οι οποίες ενσωματώθηκαν στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τον Χάρτη του Πότομακ και τον Χάρτη του Ειρηνικού, τους οποίους έχει προσυπογράψει. Δεν είναι λοιπόν θέση της Βρετανικής Κυβέρνησης το ότι η αρχή της αυτοδιάθεσης ουδέποτε μπορεί να εφαρμοσθεί στην Κύπρο. Η άποψη της είναι ότι τώρα η αρχή αυτή δεν είναι πρόταση που μπορεί να εφαρμοσθεί και λόγω της παρούσης στρατηγικής κατάστασης και λόγω των συνεπειών τις οποίες θα έχει στις σχέσεις μεταξύ των δυνάμεων του Βορειοατλαντικού Συμφώνου στην Ανατολική Μεσόγειο. Γι' αυτό, η Κυβέρνηση πρέπει να ικανοποιηθεί ότι οι οποιαδήποτε τελική λύση διασφαλίζει τα στρατηγικά συμφέροντα του Ηνωμένου Βασιλείου και των συμμάχων του.

Η Κυβέρνηση της Α. Μεγαλειότητας έχει τώρα προσφέρει μέτρα ευρείας αυτοκυβέρνησης. Εάν ο Κυπριακός λαός συμμετάσχει στη συνταγματική εξέλιξη η Κυβέρνηση της Α. Μεγαλειότητας προτίθεται να εργασθεί για μια τελική λύση, η οποία θα ικανοποιούσε τους πόθους του Κυπριακού λαού, στα πλαίσια των συνθηκών και των συμμαχιών στις οποίες μετέχουν οι χώρες που ενδιαφέρονται για την άμυνα της Ανατολικής Μεσεγγείου. Η Κυβέρνηση της Α. Μεγαλειότητας θα είναι διατεθειμένη να συζητήσει το μέλλον της νήσου με αντιπροσώπους του Κυπριακού λαού, όταν η αυτοκυβέρνηση αποδειχθεί πρόταση που θα μπορούσε να λειτουργήσει ικανοποιητικά και ικανή να εξασφαλίσει τα συμφέροντα όλων των τμημάτων της κοινότητας".

Όπως διαπιστωνόταν από το έγγραφο η Αγγλία αποδεχόταν να εφαρμόσει στον Κυπριακό λαό το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης για πρώτη φορά, αλλά εξαρτούσε την εφαρμογή του από τα στρατηγικά συμφέροντα του Ηνωμένου Βασιλείου και των συμμάχων του. Επίσης πρόσφερε στο μεσοδιάστημα αυτοκυβέρνηση για 10 χρόνια.

Όπως αναφέρει ο Κρανδιώτης διαπίστωνε ότι το έγγραφο περιλάμβανε θετικά στοιχεία.

Σημειώνει στο βιβλίο του:

"Μόλις το διάβασα ψιθύρισα στο αυτί του Αρχιεπισκόπου ότι νομίζω ότι το έγγραφο περιέχει θετικά στοιχεία, αλλά για λόγους διαπραγματευτικούς να επιφυλαχθούμε να απαντήσουμε την επομένη.

Ο Αρχιεπίσκοπος αντίθετα από την εισήγησή μου, απάντησε αμέσως:" Λυπούμαι πάρα πολύ, δεν μπορώ να το δεχθώ. Δεν μπορώ να εξαρτήσω την αυτοδιάθεση του κυπριακού λαού από τις στρατηγικές ανάγκες της Μεγάλης Βρετανίας".

Ο Χάρτιγκ προφανώς ταραγμένος σηκώθηκε και με απότομο τρόπο χωρίς να πει τίποτε έφυγε. Όταν έφυγε ο Αρχιεπίσκοπος μου είπε: "Προφανώς το σχέδιο σαν βάση είναι καλό, αλλά όπως έχει δεν μπορούμε να το δεχθούμε. Θα μπορούσαμε όμως να το διαπραγματευθούμε".

Την επομένη μου ανέθεσε να πάω στην Κερύνεια, να μεταφέρω όσα διαμείφθηκαν στο Μητροπολίτη Κυρήνειας και το Γραμματέα της Μητροπόλεως Πολύκαρπον Ιωαννίδη, οι οποίοι αποτελούσαν τότε την αντιπολίτευση του Μακαρίου. Συγχρόνως ο Μακάριος ανέθεσε σ' ένα σύνδεσμο της ΕΟΚΑ να βολιδοσκοπήσει σχετικά το Γρίβα (Γεώργιο Γρίβα -Διγενή, στρατιωτικό αρχηγό του αγώνα της ΕΟΚΑ). Δυστυχώς η αντίδραση της Κερύνειας ήταν αρνητική. Ανάλογη ήταν και η απάντηση του Γρίβα".

Παρά τις αντιδράσεις του Γρίβα και του Κυρηνείας, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ανέθεσε στον Κρανιδιώτη να ζητήσει διάφορες διεκυρινίσεις. Ο

Κρανιδιώτης άρχισε έναν κύκλο επαφών με τον Πολιτικό Σύμβουλο του Χάρτιγκ Ρένταγουαιη, που άρχισε στις **23** Νοεμβρίου, τη μεθεπόμενη της ψυχρής υποδοχής που επεφυλάχθη στο σχέδιο του Χάρτιγκ από το Μακάριο και που κράτησε μέχρι τις **27** του ίδιου μήνα. Οι διαπραγματεύσεις ήταν σκληρές. Ομως ο Κρανδιώτης εξασφάλισε αρκετά διευκρινιστικά σημεία. Οπως έγραψε ο ίδιος:

"Στις συναντήσεις αυτές κατόρθωσα να διεκρινίσω πολλές λεπτομέρειες και να υποβιβάσω τη δεκαετή μεταβατική περίοδο, όπως μου την είχε καθορίσει αρχικά ο Ρένταγουαιη σε επτά χρόνια. Βέβαια έμεναν πολλά σημεία αδιευκρίνιστα".

Στην Αθήνα ο Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής ενημερωνόταν για τις εξελίξεις και χαρακτήρισε πολύ εποικοδομητική την πρόταση του Χάρτιγκ, ενώ έπαιρνε και ένα μήνυμα από τον βρετανό πρωθυπουργό Αντονυ Ηντεν με το οποίο ο Ηντεν εξέφραζε τη χαρά του για τις δηλώσεις στις οποίες είχε προβεί ο Έλληνας πρωθυπουργός.

Αναφέρεται στο αρχείο Καραμανλή (τόμος Α σελ.

303:

"Σε μυστική συνάντηση με πρωτοβουλία του Φράνσις Νόελ Μπαίκερ, ο στρατάρχης Χάρτιγκ εγγχειρίζει στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο έγγραφο στο οποίο αφού τονίζεται ότι "δεν είναι ίδιον της Κυβερνήσεως της Α. Μ. να μην αναγνωρίση το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του Κυπριακού λαού" διευκρινίζεται ότι ο χρόνος δεν προσφέρεται για την άμεση άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως και προτεινόταν η εισαγωγή συντάγματος αυτοκυβερνησεως. "Αν το σύνταγμα τούτο ήθελε λειτουργήσει ικανοποιητικώς" κατέληγε η δήλωση " η βρετανική Κυβέρνησις θα ήτο διατεθειμένη να επανεξετάση το όλον θέμα, συμφώνως προς την θέλησιν του κυπριακού λαού, αντιπρόσωποι δε του κυπριακού Κοινοβουλίου και της Βρετανικής Κυβερνήσεως θα εκαλούντο να συζητήσουν προς τούτο περί του μέλλοντος της νήσου".

Η ελληνική Κυβέρνηση θεώρησε καταρχήν τη βρετανική πρόταση ως "πολύ εποικοδομητική". Αλλά ο Αρχιεπίσκοπος εξέφρασε την αδυναμία του να δεχτεί κυρίως ότι οποιεσδήποτε συνθήκες και υποχρεώσεις της Μ. Βρετανίας είναι δυνατό να επηρεάσουν την εφαρμογή του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως του κυπριακού λαού. Η τοποθέτηση του υπαγορευόταν και από τη σκέψη αφενός να διαπραγματευθεί καλύτερους όρους με βάση την αποσαφήνιση του όρου της αυτοδιαθέσεως και αφετέρου να μην υπερκεραστεί από την αδιάλλακτη μερίδα της κοινής γνώμης.

Προς την ίδια κατεύθυνση ο Κ. Καραμανλής κατέβαλε εξακολουθητικά προσπάθειες, στο διπλωματικό πεδίο, προκειμένου να βελτιωθεί το περιεχόμενο των βρετανικών προτάσεων. Η Κυβέρνηση του είχε σταθερά, από την πρώτη στιγμή, αποβλέψει στη στήριξη της πρωτοβουλίας του Μακαρίου και στην απώθηση της τουρκικής διεμβολής στη διαπραγματευτική διαδικασία. Παράλληλα ο Έλληνας πρωθυπουργός θα καταβάλει σε κάθε περίπτωση προσπάθεια ώστε να μην υπνομευθεί, με την εκδήλωση τυχόν επιφυλάξεων ή διαφωνιών του, η διαπραγματευτική ικανότητα του Αρχιεπισκόπου. Συγκεκριμένα, η ελληνική Κυβέρνηση θα απορρίψει τις βρετανικές προτάσεις, προφορικώς και εγγράφως, δύο φορές (**28.11** και **2. 12**) ως μη ικανοποιητικές και παράλληλα θα αρνηθεί κάθε παρέμβαση προς την κατεύθυνση του Αρχιεπισκόπου. Η κύρια φροντίδα του Κ. Καραμανλή εντοπιζόταν, ακόμη στην ανταλλαγή επιστολών με τον πρωθυπουργό Άντωνυ Ηντεν και σε διαβήματα, μέσω και του υπουργού των Εξωτερικών Σ. Θεοτόκη προς τη Βρετανική Κυβέρνηση.

Ειδικότερα στις **23** Νοεμβρίου **1955**, δυο ημέρες μετά την υποβολή των βρετανικών προτάσεων στον Αρχιεπίσκοπο και την παράλληλη κοινοποίηση τους στην Αθήνα και ενώ οι διπλωματικές ζυμώσεις εντεινόταν με επίκεντρο τη Λευκωσία, την Αθήνα, το Λονδίνο και την Ουάσιγκτων, ο Α. Ηντεν διεβίβασε στον Κ. Καραμανλή το ακόλουθο μήνυμα.

" Με χαρά πληροφορήθηκα από τον πρεσβευτή της Α. Μ. ότι θεωρείτε τη δήλωση μας επί του κυπριακού ως εποικοδομητική. Αποτελεί αυτή μιαν ειλικρινή απόδειξη της σταθερής απόφασης της Κυβέρνησης της Α. Μ. όπως συμβάλει πλήρως στην εξεύρεση μιας διεξόδου από τη θλιβερή αυτή διένεξη. Την μελετήσαμε πολύ επισταμένα και λάβαμε πλήρως υπόψη τις απόψεις και δυσχέρειες σας. Πιστεύουμε ότι κάναμε ότι μπορούσαμε σε συνδυασμό προς τις υποχρεώσεις μας και τις βαριές αμυντικές μας ευθύνες για να συναντήσουμε τις δικές σας απόψεις και τις Εθναρχίας. Πιστεύω ότι με τη συνεγασία σας, έχουμε ίσως μια πραγματική ευκαιρία για την εξεύρεση φιλικής ρύθμισης. Εάν χαθεί αυτή, κανένας δεν μπορεί να προβλέψει τις συνέπειες και τη ζημιά οι οποίες θα προκύψουν για την κοινή μας δυτική υπόθεση. Απευθύνω έκκληση προς την εξοχότητα σας όπως αναλάβει μια τολμηρή πρωτοβουλία και συστήσει ευμενώς τη δήλωση μας προς τον Αρχιεπίσκοπο. Πιστεύω ότι αν πράξετε αυτό θα υπάρξει ακόμη μια πιθανότητα όπως πεισθεί η Εθναρχία να μη απορρίψει την προσφορά μας. Θα καθίστατο τότε δυνατό όπως η μεν Κύπρος κάμει τα πρώτα βήματα προς ένα ευτυχέστερο μέλλον, εμείς δε θα αποκαταστήσουμε τις πατροπαράδοτες φιλικές σχέσεις μεταξύ των χωρών μας που είναι απαραίτητες για το όλο σύστημα της Δυτικής Αμυνας".

Το μήνυμα αυτό είναι ένα από τα πρώτα, αν όχι το πρώτο που έπαιρνε ο Καραμανλής από της ανόδου του στην εξουσία για το Κυπριακό και διέβλεπε μέσα από τις γραμμές του την ελπίδα που στήριζε σ' αυτόν η βρετανική Κυβέρνηση να πείσει τον Μακάριο να αποδεχθεί τις προτάσεις της και να τέλειωνε το Κυπριακό με τον τερματισμό της δράσης της ΕΟΚΑ, την αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης και την εφαρμογή του σε κάποιο μελλοντικό στάδιο αφού προηγείτο επταετής αυτοκυβέρνηση στην Κύπρο με σχηματισμό τοπικής Κυβέρνησης και Βουλής από τους κυπρίους.

Όμως τα πράγματα δεν θα έρχονταν τόσο βολικά

και θα άναβαν περισσότερες φωτιές παρά να προχωρούσαν προς τη συμφιλίωση.